

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SÆRTRYK AF
HISTORISKE MEDDELELSER
OM
KØBENHAVN
Årbog 1970

DET ELPHENBEENSKE SOCIETET

En studenterspøg fra ca. 1760

AF BENT BERGSØE

I Det kgl. Biblioteks håndskriftssamling (Ny kgl. Saml. 387 c-fol.) findes et anonymt affattet aktstykke fra slutningen af 1750'erne med titlen: »Kort Underretning For En Libhabere af dem, som ere indlemmede udi Det Elphenbeenske Societet«. Dokumentet, en tynd protokol, giver i korte, nummererede notater en karakteristik af ca. 400 unge, giftefærdige københavnske damers kvalifikationer med henblik på eventuelt ægteskab. Der redegøres således for udseende, fremtræden, huslig- eller anden dygtighed, sindelag og økonomiske forhold.

Journalisten og litteraturhistorikeren P. Hansen har under pseudonymet »Cabirol« omkring 1870 beskæftiget sig noget med dokumentet i en artikel i »Dagbladet«.¹ I vor tid har stadsarkivar dr. phil. Sigurd Jensen behandlet emnet udførligt i Historiske Meddelelser om København 1961 s. 95-122. P. Hansen giver udtryk for de vanskeligheder, der er forbundet med forståelsen af dette særprægede arbejde. Han kan ikke afgøre, om der er tale om en fiktiv elskerindefortegnelse, et ægteskabsbureaus klientliste eller en privat vejledning for unge giftelystne mænd, og han foreslår spøgende, at Universitetet eller Videnskabernes Selskab skulle udsætte en større præmie end den sædvanlige for en besvarelse af, hvad det egentlig er for et skrift, vi har her.

I Sigurd Jensens afhandling arbejdes der dybtgående med spørgsmålet om værkets tilblivelse, ligesom der ved hjælp af andre kilder gennemføres en stikprøvevis kontrol af de oplysninger, som

DET ELPHENBEENSKE SOCIETET

En studenterspøg fra ca. 1760

AF BENT BERGSØE

I Det kgl. Biblioteks håndskriftssamling (Ny kgl. Saml. 387 c-fol.) findes et anonymt affattet aktstykke fra slutningen af 1750'erne med titlen: »Kort Underretning For En Libhabere af dem, som ere indlemmede udi Det Elphenbeenske Societet«. Dokumentet, en tynd protokol, giver i korte, nummererede notater en karakteristik af ca. 400 unge, giftefærdige københavnske damers kvalifikationer med henblik på eventuelt ægteskab. Der redegøres således for udseende, fremtræden, huslig- eller anden dygtighed, sindelag og økonomiske forhold.

Journalisten og litteraturhistorikeren P. Hansen har under pseudonymet »Cabirol« omkring 1870 beskæftiget sig noget med dokumentet i en artikel i »Dagbladet«.¹ I vor tid har stadsarkivar dr. phil. Sigurd Jensen behandlet emnet udførligt i Historiske Meddelelser om København 1961 s. 95-122. P. Hansen giver udtryk for de vanskeligheder, der er forbundet med forståelsen af dette særprægede arbejde. Han kan ikke afgøre, om der er tale om en fiktiv elskerindefortegnelse, et ægteskabsbureaus klientliste eller en privat vejledning for unge giftelystne mænd, og han foreslår spøgende, at Universitetet eller Videnskabernes Selskab skulle udsætte en større præmie end den sædvanlige for en besvarelse af, hvad det egentlig er for et skrift, vi har her.

I Sigurd Jensens afhandling arbejdes der dybtgående med spørgsmålet om værket's tilblivelse, ligesom der ved hjælp af andre kilder gennemføres en stikprøvevis kontrol af de oplysninger, som

bringes om damerne. Den anonyme forfatter må efter det herved fremdragne have været særdeles godt underrettet. Med hensyn til forfatterens sociale placering og værkets karakter i det hele er Sigurd Jensen derimod i stor tvivl. Han opfatter imidlertid forfatteren som en ung mand af mellemstanden, måske en ung ærgerrig forretningsmand, i hvert fald en eksponent for det nye, som trænger sig frem – mellemklassen. Værkets formål synes herefter nærmest opfattet som en art vejledning for forfatteren selv, men S.J. anbefaler dog ikke at tage det skrevne for højtideligt, det hele er jo først og fremmest en ung mands drømme og drømmerier. At aktstykket efter sit indhold fremtræder som en til en vis grad bearbejdet afskrift vanskeliggør yderligere forståelsen. Om forfatterens karakter udtaler Sigurd Jensen, at han afslører sin personlighed indirekte men særdeles indgående. Han er pågående indtil det kværuletiske, meget nysgerrig, men klarhovedet, når det drejer sig om at bedømme en piges økonomiske forhold. Han har med en bogholders omhu noteret ned, hvad han fik opsporet.²

En nærmere analyse af de tilvejebragte oplysninger om de unge piger viser, som man kunne vente, at der i næsten alle tilfælde er gjort rede for deres udseende. Ca. 170 af pigerne anses således for smukke, lidt flere som temmelig smukke, kun omkring 30 karakteriseres som direkte grimme. Der detailleres i øvrigt ikke meget, dog fremhæves jævnlig ansigtets særlige præg. En smuk taille lovprises i ca. 25 tilfælde, og pigernes lød, »brynet« eller sorthåret, omtrent lige så hyppigt. Blondiner synes ikke at have haft interesse, vel sagtens fordi de fleste var lyse. Pigernes sjælelige habitus er der redegjort for i mere end halvdelen af tilfældene. Flertallet får betegnelsen »vif«, »høflig«, »behagelig og indtagelig« o. lign. God »comportement« fremhæves i ca. 30 tilfælde. Et halvt hundrede piger menes at være af et mindre tiltalende gemyt og omkring 30 noteres som direkte usympatiske. Hos omkring 50 af pigerne an-

tydes et varmblodigt temperament, ca. 15 af dem anses for at være løse på tråden. Forstandighed anføres som plusegenskab ca. 30 gange, men – til mandkønnets beskæmmelse – som et minus i et enkelt tilfælde (nr. 112). Fromhed omtales jævnlige, oftest som udtryk for medgørlighed, hvorimod egentlig religiøsitet yderst sjældent bringes på bane.

Blandt færdighederne indtager de huslige kvalifikationer naturligvis førstepladsen. I ca. 165 tilfælde anføres dygtighed i »Fruentimmervidenskaberne« og syning ca. 125 gange. Selskabelige færdigheder, sprogkundskaber (fransk), musik og dans anføres som plusegenskaber hos ialt ca. 70 af de unge damer. Endelig omtales pigernes livsomstændigheder, herunder deres økonomiske udsigter, ikke sjældent opgjort i penge. Af betydning var her, om fader eller moder var i live, og om der var søskende, som arven skulle deles med. Forældre nævnes således i ca. 230 tilfælde og søskende i ca. 160.

Trods den lapidariske karakteriseringsform opnås ofte et forbausende livsnært portræt af den unge pige. Nogle eksempler herpå:

No. 180 ved Koltorvet, Storm:

»Hun er deilig, af een meget artig vivacite og dantser samt Musicerer got, taler fransk som Modersmaal. Haver mange tilbedere og faaer penge og er modig [frejdig, kæk], har god Tallie, er eeneste Barn og haver Faderen levendes. Faderen været tienner.

Haver en Broder, som er Præst, hun er fød d. 21. July 1738«. Eksemplet viser et udpræget godt parti. Det lille minus ved faderens beskedne oprindelse opvejes snildt ved omtalen af broderens fordelagtige sociale placering.

No. 391 ved Raadhuuset:

»Smuk og vif og angenem, men noget vel afectert. Har været meget forlibt, hvilket dog nok er faldet noget eller tvinges ved

hendes gode Forstand. Hun er noget vel rafinert i Huusholdningen, ferm i Fruentimmer videnskaber, haver en arrig Moder og en skarp Fader og eendeel Sødskende«.

Forfatterens betænkeligheder er åbenbare. Ganske vist er pigen dejlig, men ikke ganske uprøvet, og en ægtemand vil risikere at løbe ind i svære problemer.

No. 372 i Fridrichsberggaden:

»Pasabel smuk, stille og indgetogen, Huuslig og bekvem i Syning, al divertisement bestaaer i at see noget i vinduet, hun gaar flittig i Veisenhuuset, har en ærlig Fader og en ærbar Moder og 2de Brødre, som er af diverse Sentiments, gerne for at prale i Klæder, tilstanden er nok god«.

Denne pige er en af de få religiøse i samlingen. Hendes dyder lover et problemløst ægteskab, i hvert fald for husherren. Slangen i paradiset er de lidt tøjglade brødre.

No. 193 i Grønnegade:

»Klotset og naar hun fik nogen vivacite, kunde hun blive Pasabel smuk, ey bekvem i Syning og Kaagning, men lærer at sye og dantse, men er meget tungnemmet, syer med Brillen paa, har 5000 rd. og er af meget føyelig og got gemyt, forkuet«.

Forfatterens ord om denne sympatiske pige røber hans bløde hjerte. Man føler med denne meget nærsynede og derfor lidt ubehjælpssomme rokokodame.

No. 113 paa Vestergade:

»Seer smuk deylig og forstandig ud, men er vel rød i ansigtet, har lovlig god Tallie, midelmaadig af vext, troes at være From og god i Huusholdningen og syning, er høflig og artig i Compagnie, faaer nok gode midler efter Forældrene, haver een lovlig

smuk og meget artig Moder, een meget skikkelig Broder, kort sagt, autor ønsker sig eller sin beste ven Hende«.

Her kommer autors egen smag, eller måske hans ambitioner, for dagen. Pigen er tydeligt en ønskepige med tiltalende familie omend hun er vel rød i ansigtet. Imidlertid ønsker han sig også

No. 15 i Vimmelskaftet:

»Er ey smuk af de største Skiønheder, men haver eet meget from og ærlig ansigt, og som udviser meget got, er meget høflig og saadan en som autor ønsker til mage«.

Her røres utvivlsomt ved noget centralt hos vor forfatter, som åbenbart for sit eget vedkommende kan se bort fra alle prestigemæssige fordele ved ydre, færdigheder og penge. I arbejdet som helhed gås der imidlertid, som vist, køligt – og lidt kynisk for en nutidsbetragtning – til værks. Prestigeegenskaber, praktiske færdigheder, nyttige forbindelser og penge var de faktorer, som vejede til for den ægteskabssøgende unge mand. De viste eksempler har formentlig tillige røbet en ikke ringe skrivefærdighed hos den unge forfatter. Men hvem var han?

Sigurd Jensen har i så henseende selv henledt opmærksomheden på notatet nr. 40, hvor det anføres dels, at pigen er fra Charlottenlund, dels, at hun har gået til konfirmation med forfatteren. Desværre mangler konfirmandfortegnelsen for Gentofte sogn før 1759, men ved en nøjere kirkebogsundersøgelse kastes der et stærkt lys over en ung mand i sognet *Christian Elovius Mangor* født i Gentofte d. 12. 1. 1739 (døbt 16. 1.), søn af stedets sognepræst Christian Siegfried Mangor. Denne søn må være konfirmeret i Gentofte, idet faderen døde i embedet i 1758.

Christian Elovius Mangor er en særdeles kendt og fortjent mand i Københavns historie.³ Han var stadsfysikus her fra 1783 til sin død i 1801, og fik på grund af sine stærke sociale interesser stor

betydning for udviklingen af byens hospitals- og fattigvæsen. Vi er tillige i den heldige situation, at vi kender hans personlighed særdeles godt gennem en bredt udformet levnedstegning, som hans ven og yngre samtidige juristen J. H. Bärens udgav om ham i Det Skandinaviske Litteraturselskabs Skrifter 1806. (I s. 300-414). Det hedder heri, at han opskrev alle de bøger, han læste, alt vigtigt ekspererede han. Han havde hele sit liv igennem annoteret, extraheret, conciperet, afkopieret og udviste en utrolig flid, lethed og nøjagtighed med hensyn til indsamling af efterretninger. Med akkuratesse, orden og udførlighed undersøgte han sin andel af de fattige, hvis forsørgelse direktionen til sin tid skulle overtage; omhyggeligt indhentede han nær og fjern nøjere kundskab om dem. Til egen efterretning holdt han en protokol over dem så nøjagtig, at han altid pålideligt kunne meddele oplysning om enhvers iværende forfatning, fordums stand og kår, om deres tænke- og handlemåde. Han holdt udførlige lister over det Almindelige Hospitals 600 lemmer, kendte de fleste af dem, deres forfatning og trang, om de var sædelige eller ikke, i hvilke huse de kom, og hvilken understøttelse, de der nød. Han havde en liste over mærkværdige fattige, enhver omstændighed af vigtighed, den han hørte om en fattig, optegnede han.

Bedre overensstemmelse mellem Sigurd Jensens karakteristik af ophavsmanden til »Det Elphenbeenske Societet« og J. H. Bärens' levnedstegning af Christian Elovius Mangor kan vel vanskeligt tænkes. Tilbage bliver blot at søge at forklare sig, hvorfor en 18-20 årig student, en velstillet præstesøn, giver sig i kast med det mildt sagt temmelig ejendommelige og meget tidkrævende arbejde at afportrættere byens unge piger i relation til deres ægteskabelige kvalifikationer. Det må vel stå fast, at den purunge forfatter ikke kan have ventet sit delvis groft injurierende arbejde offentliggjort ved trykken, ejheller kan det have været til nogen nytte for en læge-

DET ELPHENBEENSKE SOCIETET

silhouetteret von B. J. Greve .

Christian Elovius Mangor. Det kgl. Bibl.

studerende. Titlen »Kort Underretning For En Libhabere« o.s.v. angiver på den anden side, at værkets formål er vejledning for mandlige ægteskabskandidater. Man kan imidlertid fornuftigvis ikke tage denne formålsangivelse efter sit pålydende. Hvilken seriøs frier ville gå til den 20-årige student Mangor for at blive spist af med et kortfattet notat om den eller de få unge piger, der for ham kom i betragtning. Han ville selv være i stand til at skaffe sig langt mere indgående viden om pigens forhold, end den Mangor var i stand til at præstere.

Hermed er naturligvis ikke sagt, at Mangor ikke kan have ønsket og faktisk haft personlig succes blandt studenterkammerater og unge deltagere i byens bedre forlystelsesliv, når det var sivet ud, at Mangor hævde pikante oplysninger om byens unge borgerdøtre. Det meget krævende arbejde med indsamling af oplysninger må have forudsat, at mange kendte Mangors forehavende. Unge mænd på frierfødder eller med mere svævende aspirationer i den retning må være blevet benyttet flittigt af den utrætteligt spørgende og noterende Mangor.

Men hvilke personlige forudsætninger besad nu student Mangor for at udtale sine ret frimodige domme over byens unge piger fra de velhavende bagerdøtres til borgmesterdatterens milieu, hvorledes var han selv placeret, da han i 1756 som 17-årig student gør sin entre i residensstaden? Han var ikke en ukendt landsbypræsts søn, men tilhørte en kendt og anset slægt indenfor det højeste københavnske borgerskab. Farfaderen Elovius Mangor (1662-1714), en præstesøn fra Mangor præstekald i Bergens Stift, blev i 1690 Københavns første stadskonduktør.⁴ Farmoderen Johanne Heerfordt (1681-1756) var datter af apoteker Christopher Heerfordt, som ejede Svaneapoteket i København. Som enke bestyrede hun stadskonduktørembedet i flere år. Hun var gift anden gang med den rige groshandler og assessor i Politi- og Kommerce-

kollegiet Abraham Klöcker (1673-1730). Vor Mangors far var som anført den velstillede sognepræst Christian Siegfried Mangor (1701-58) i Gentofte og Lyngby og moderen hed Anne Gjertrud Wienecken (1715-79), datter af kgl. møntmester Christian Wienecken og hustru Margrethe Elisabeth Kling. En farbror til C. E. Mangor var apoteker Christopher Heerfordt Mangor (1704-82), som arvede Svaneapoteket efter sin morfar. En faster Birgitta Mangor blev gift med etatsråd Blach.

Man må derfor ikke undre sig over C. E. Mangors evner til at skaffe sig de rigtige oplysninger eller over modenheden i hans bedømmelser. Klogelig holdt han sig klar af adelens og det højeste embedshierakis unge damer og beskæftigede sig med døtre af de kredse af det bedre borgerskab, som evt. kunne komme i betragtning for en vordende præst, jurist eller læge.

Det fremgår af Sigurd Jensens undersøgelser, at værket er påbegyndt i 1757, altså året efter at Mangor var blevet student. Fra 1758-63 er han alumne på Borchs kollegium, og mon ikke man kan regne med, at hans kammerater her har været indviet i sagen, og at de har tilbragt muntre aftener med at redegøre for dagens høst af oplysninger og at diskutere pigernes yndigheder og øvrige kvalifikationer. Flere notater antyder en meningsudveksling.

Det Elphenbeenske Societet har på denne måde fået reel eksistens, ikke som et katalog over unge giftefærdige piger, men som en forening af studenter samlet i al ungdommelighed om de centrale interesser: erotik, ægteskab og borgerlig succes. Vi nærmer os da således kernen i hele foretagendet. Der er tale om en studentspøg, rimeligvis om en kollektiv spøg, men udfundet, næret og gennemført af en særpræget, manisk-energisk personlighed.

Men i og med at arbejdet har karakter af en eller flere studenteres bestræbelser, forklares også det islæt af videnskabelighed, som man ikke kan nægte værket. Der er tale om indsamling og

systematisk ordning af kendsgerninger inden for en given ramme. Vi ved fra Mangors senere liv, at han i høj grad havde videnskabelige ambitioner.⁵ Udover doktorafhandlingen fra 1764, der lå inden for fødselsvidenskabens område – et eget skær kastes herved over studenterårenes interesse for de giftefærdige piger – nåede Mangor imidlertid aldrig at få samlet sig om nogen større videnskabelig opgave. Han var hele sit liv samler. For nogle er det frimærker eller sommerfugle; på Mangors lister stod mennesker opnoteret med korte men relevante oplysninger. Betragter man slutte­lig Mangors con amore-arbejde ud fra synspunktet specialvejviser, føres tanken naturligt hen på den meget løse kladde til en køben­havnsk vejviser, som teologen, alkymisten og den løsagtige smæde­skriver Hans Barhow havde syslet med i årene 1748-51. Vel frem­går det, at Barhow sigtede mod et beboerregister for København, men tillige at han, hvad der vistnok hidtil er upåagtet, på talrige – omkring 70 – steder i sit arbejde tillige noterer sig familiens unge ugifte døtre. Dette kan kun betyde, at Barhow også har tænkt på nyttige henvisninger for ægteskabs­­søgende mænd. Det skulle da være denne side af Barhows arbejde, som Mangor tog op og satte i system.

Som bekendt publiceredes Barhow først af Julius Clausen i 1. rk. VII. bd. af Historiske Meddelelser om København (1920), s. 485-545. Men var manuskriptet kendt af Mangor i slutningen af 1750'erne? Meget tyder på, at det har været tilfældet. Ifølge Julius Clausen blev Barhows bo efter hans død i maj 1754 be­slaglagt i kongens navn, idet boets dokumenter, hvoriblandt »vej­viseren« fandtes, ønskedes gransket nærmere. Til executor udpe­gedes kabinetssekretær H. Esmarch og som sagkyndige professo­rerne I. C. Kall og Chr. Horrebow. Boets papirer afleveredes først af Esmarch til Geheimearkivet i 1767. Han havde dem altså i sit værge i hele den periode, 1757-60, hvori Mangor udarbejdede sit

pigeregister. Mangor kendte imidlertid en af Esmarchs døtre, og han har portrætteret hende på langt mere personlig måde end nogen anden pige i elfenbenssocietyet. Hun skildres således:

No. 42. Ved Volden. Fr. Esmarch:

»Seer Ferm og mandig ud i sin amasson dragt, er spodsk, er forstandig er lunegod, er gudfrygtig, elsker hvide skoe og smuk stads, taler fransk, er artig i Compagnie, spiller got quadrillie, men ulykkelig, kand tale een til med de emfintligste ord, er brav ved Soleniteter og Færseleer, spadserer lovlig, hastig vreed og hastig fortrødt«.

Mangor er øjensynlig så optaget af pigen, at han helt udelader de sædvanlige oplysninger om forældre og formueforhold. Mangor kan således gennem Esmarchs være blevet bekendt med Barhows arbejde. Men hertil kommer, at Mangor også kendte Chr. Horrebow, som havde været hans præceptor ved universitetet i 1756.⁶ Horrebows døtre er da også »medlemmer« af societetet. En af dem (nr. 277) karakteriseres således:

»Ferm i Huusholdning og syening, beqvem for een Mand, som vil have een strævsom Kone, brav lattermild og snaksom, haver Fader og 8te Sødskende levendes, midler er der ingen«.

Også frk. Horrebow er utvivlsomt et bekendtskab. Man hører den – ikke smukke – men snaksomme og lattermilde professordatters overgivne ordveksling med faderens studenter.

Endelig var professor I. C. Kall, den tredie deltager i behandlingen af Barhows bo, far til den senere historieprofessor og samler Abraham Kall (1743-1821), som blev student samtidig med Mangor i 1756⁷ og fra 1759-63 var hans husfælle på Borchs collegium.⁸ Barhow var ifølge Julius Clausen en velkendt skikkelse i datidens København; specielt i apotekerkredse må man have kendt ham særdeles godt, bl.a. fordi han gav sig af med kemiske

studeringer med alkymi som egentlig drivkraft. Det berettes således, at der i 1746 på Svaneapoteket skulle være foretaget en forvandling af vand til krystal af en vis Hofrath Schmidt fra Jena, som beviselig stod i nær forbindelse med Barhow. Svaneapotekets ejer var på det pågældende tidspunkt Mangors farbror Christopher Heerfordt Mangor."

De her anførte forhold udgør selvsagt ikke noget afgørende bevis for, at Barhows register har dannet forlæg for Mangors arbejde. Så meget kan dog vel siges, at såfremt en viden om Barhows let skandaløse skriverier skulle være sivet ud i datidens København, var vor Mangor således placeret, at han i hvert fald ikke ville være den sidste, som fik nysgerrigheden tilfredsstillet.

Måske burde Mangors ejendommelige penneprøve publiceres i sin helhed. Arbejdet belyser træk af en fremtrædende københavnsk borgers personlighed, det er personalhistorisk interessant og giver desuden god besked om, hvordan en københavnsk student, opdraget i det bedre borgerskabs livsholdning, dengang dømte om ægteskabelige kvalifikationer. Mangor er som præstesøn i øvrigt en slags specialist i emnet. Ræsonnementer over passende og upassende mariager kan ikke have været fremmed kost i præstegården, og husets søn har derfor tidligt haft fornemmelse for, hvor ægteskaber stiftes.

HENVISNINGER OG NOTER

1. Trykt Kbh. 1870, Cabiro: Udvalgte Feuilletoner, s. 371 ff.
2. Vedr. forsk. punkter i S.J.'s afhandling bemærkes: Som af S.J. fastslået, står vi overfor en afskrift. At en kvinde er afskriveren, synes dog ikke rimeligt at antage. Ordene »Hvar jeg poetinde« kan godt udtrykke en mandlig afskrivers ønske om som digterinde med desto større fynd at kunne hudflette den, som har »skamflikket« byens unge damer. De enkelte groft anstødelige ord i teksten tyder da heller ikke på en kvindelig afskriver. S.J. underer sig over, at afskriveren smæder den forfatter, som afskrives. Man skal ikke undres herover. Alle forarges over sladder, som her er en væsentlig ingrediens, men bringer den skyndsomst videre. Teksten rummer, som rimeligt er, adskillige latinismer. Eksempelvis den korrekt gennemførte latinske vittighed vedr. nr. 417 om jomfru Pol: »Men om man sagde, Du har *Poli* Høyte og ligesaa den sammes rette Drøyte, Man det dog saaledes visselig maae forstaae, at pol kand og *genetivum Poli faae*«. Endvidere: nr. 110: »nata«, nr. 229: »in dubio« nr. 290: »ol« (olim), nr. 421; »exiperet«, nr. 424: »under Titul«, nr. 428: »Contubernale« og nr. 430: »et legatum d.d. Ao«. Udtrykket: »Det er Fiks nok« (nr. 188), som S.J. sætter i forbindelse med autors navn, betyder rimeligvis blot en meget stærk bekræftelse. Fiks betyder her fast, sikker, som i fiksstjerne, fikspunkt. Nutidig slang ville lyde som: Den er *helt* rigtig, den er *stensikker* o.s.v.
3. Dansk Biogr. Leks. XV, s. 279 ff. Bricka: Dansk Biogr. Lex. XI, s. 92-93. K. L. Rahbek i Den Danske Tilskuer XI, 1, 1801, s. 137-43. R. Nyerup i Lærde Tidender 1801 nr. 9, J. H. Bärens i Det Skand. Litt. Selsk. Skrifter 1806, I, s. 300-414. E. Ingerslev: Mathias Saxtorph og hans Samtid, 1913. Samme: Danmarks Læger og Lægevæsen, II, s. 543 ff. G. Norrie: Af medicinsk Fakultets Historie 1750-1799, 1934. Samme: Fader og Søn. En brevsveksling mellem 2 læger i tidsskr. Militærlægen 1933. H. Ehrencron-Müller: Forfatterlex. V, s. 304-07

BENT BERGSØE

- med div. cit. kilder, bl.a. Promotionsprogram 22/5 1764 (jfr. Lærde Efterretn. 1764, s. 227-28). A. C. Krog: Efterretn. om Viborg Bye 1779, s. 236. K. L. Rahbek: Erindringer, IV, s. 394-401. Saml. til Jysk Historie og Topografi, 3. r. IV, s. 245-54. Baden: Universitetsjournal 1801, s. 48. Hundrup: Doctores Medicinæ. Hist. Medd. om Kbh., 1. r. I, s. 205-9, 224, IV, s. 2, 6, 7, 12, 21, 23, 43, 44, 46, 382 og 517, VII, s. 182-87, 190, 195-96, 465, 467, 470-72, 476, 562, 3. r. I, s. 478.
4. Geddes Kort 1757 udg. af Kbh. Kommunalbest. 1940, med oplysninger om Elovius Mangor. Om slægten Mangor se i øvrigt: Slægtstavlesamlingen 1931, s. 117 ff. Th. Hauch Fausbøll: Pers. hist. saml. 1913. Pers. Tid: V, pag. 59, 5. r. VI, p. 46. Dam og Schæffer: De Danske Apotekers Hist. I, s. 563 ff.
 5. Se Bricka. Af J. Pedersen: Borchs Koll. Hist. 1728-1823, Kbh. 1916 ses, at Mangor fik stillet et beløb til rådighed for kemiske eksperimenter, s. 17.
 6. Kbh. Universitets matrikel, bd. 3, s. 165.
 7. Dansk Biogr. Leks., bd. XII, s. 312 ff.
 8. Hans Olrik: Festskrift i Anl. af Borchs Kollegiums 200-Aars Jubilæum 1889.
 9. Dam og Schæffer: De Danske Apot. Hist. I, s. 568 ff.